

3. Johnson M. The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason / M. Johnson. – Chicago : Chicago University Press, 1987. – 233 с.
4. MacLaury R. E. Introducing vantage theory / R. E. MacLaury // Language Sciences. – Vol. 24. – P. 493–536.
5. Rosch E. Principles of categorization / E. Rosch // Cognition and Categorization. – Hillsdale : Lawrence Erlbaum Associates, 1978. – P. 27–48.

Потапенко С. І. Номінація учасників східноукраїнських подій в англomовних інтернет-новинах: категоризаційний аспект.

Анотація

У статті доводиться, що відмінності у позначенні учасників подій на сході України – протестувальників, повстанців-заколотників, бойовиків і сепаратистів – зумовлені особливостями їх категоризації, відображеними у ліво- і правосторонній сполучуваності одиниць, яка розкриває зміни силового параметра. Встановлено, що протестувальники володіють силою, достатньою для успішного протистояння, бойовики характеризуються через інтенсифікацію силового параметра завдяки оснащенню, повстанці-заколотники посилюють його медійним складником, а перевага сепаратистів виявляється в устремлінні до переформатування суперординатної категорії держави.

Ключові слова: номінація, категоризація, англomовні новини, протестувальники, повстанці-заколотники, бойовики, сепаратисти.

Potapenko S. I. Naming participants of East-Ukrainian events in English Internet news stories: Categorization perspective

Summary

The object of the study is the linguistic means of naming the participants of the events in the Ukrainian east in the English news stories: protesters, rebels, militants and separatists. The main aim of the article is to explain the difference in the meaning of the units denoting the participants of the events. The conclusion of the study is as follows: the differences in naming the participants – protesters, rebels, militants and separatists – are brought about by the peculiarities of categorization reflected in the left and right combinability of the corresponding units reflecting changes in the force parameter. It is found that protesters have enough strength for successful counterforce, militants are characterized by the intensification of the force parameter due to the equipment used while the domination of the separatists is revealed by their attempts at reforming the superordinate category of state.

Key words: naming, categorization, English news stories, protesters, rebels, militants, separatists.

УДК 821.161.2”82-3

Приймак І. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української філології
Хмельницького національного університету
E-mail: prijmak_inna@ukr.net

ТОПОС МІСТА У ТВОРАХ БОГДАНА НИЖАКІВСЬКОГО («ДВНАДЦЯТКА»)

У статті досліджуються урбаністичні мотиви в новелістиці члена угруповання «Дванадцятка» Б. Нижаківського. Творчість письменника розглядається в контексті західноукраїнської літератури міжвоєнного періоду.

Ключові слова: урбаністична література, новелістика, «Дванадцятка».

Літературне життя міжвоєнного періоду у Львові було досить активним, тут гуртувалися значні літературні кола, існувало безліч мистецьких об'єднань, серед яких чільне місце посідає «Дванадцятка». Мистецька спадщина письменників гурту «Дванадцятка» була високо оцінена сучасниками. Варто згадати статті Г. Лужницького, Б. Бойчука, О. Тарнавського. Однак згодом художні надбання письменників були вилучені з літературного процесу. Повернення творчого доробку митців відбувається вже в незалежній Україні. У працях Н. Мафтин, М. Ільницького розглядаються

певні аспекти літератури митців «Дванадцятки». Так, у своїй праці «Драма без катарсису: Сторінки літературного життя Львова першої половини ХХ століття» М. Ільницький вводить літературну спадщину «Дванадцятки» у художній контекст доби. До розгляду творчості окремих письменників угруповання зверталась Н. Мафтин, яка у своєму дослідженні західноукраїнської прози залучає до аналізу твори Б. Нижаківського, І. Черняви, А. Курдидика. Помітне місце у діяльності «Дванадцятки» посідає Б. Нижаківський. Його твори свого часу стали об'єктом дослідження літературознавців діаспори. Б. Рубчак у передмові до збірки Б. Нижаківського «Вирішальні зустрічі» звернув увагу на особливості малої прози письменника. Однак на часі системне монографічне дослідження діяльності цього самобутнього митця, й наша стаття є однією із перших спроб у цьому напрямку.

Творчість Б. Нижаківського засвідчила подальше розширення тематичних горизонтів західноукраїнської прози й оновлення її жанрової палітри, хоча в Галичині, де міцними були традиції селянської тематики й домінувала ідеологія, його твори, як слушно зауважив О. Тарнавський, «не дістали навіть відповідної критичної оцінки, що могла б підсунути молодому авторові його спрямування» [5, с. 84].

Б. Рубчак так визначив етичну й естетичну домінанту творчого доробку цього письменника: «... від одного з перших віршів, опублікованого 1931 року, [...] червоною ниткою снується аналіза вирішальних зустрічей людини з межами своїх можливостей, з межами світу та з межами існування інших людей: з вибухами крайньої любові, ненависти, милосердя, з своїм минулим, з відповідальністю перед оточенням, з своєю остаточною людською самотністю – і нарешті з остаточною межовою ситуацією: зі смертю» [4, с. 279].

Визнання Нижаківському принесла прозова збірка «батярських» новел і оповідань «Вулиця», видана 1936 р. у Львові. Героями творів, уміщених тут, письменник обрав «дітей львівських вулиць» – волоцюг, шахраїв, сутенерів, злодіїв, декласових робітників. Автор, заглянувши на саме дно людського суспільства, зумів побачити й там людину – влучно відзначив Г. Лужицький, автор передмови до збірки 1936-го року, «правдиву людину, в якій живо б'ється гаряче серце. У кожного з цих ізгоїв, відкинутих суспільством, у глибині душі «дрімає нотка правдиво-людського» [3, с. 5].

За слухним зауваженням Б. Рубчака, художнє обличчя збірки визначає суто Стефаніківський (чи й Хемінгвейвський) «модерністичний «мінімалізм» прози, зокрема діалогів», блискуча метафора, «поетичний, іноді навіть сюрреалістичний тон». Важливо й те, що твори всієї збірки мають єдине мовне оформлення: автор показав себе добрим знавцем вуличного аргю, «автентичні вислови» якого «перемішані» з квазі-літературно-мовними, професійними галичанізмами (Б. Рубчак).

Уже з першої новели «Собача справа» збірки «Вулиця» простежується глибокий психологізм, увага письменника до внутрішнього світу персонажа. Цим твором автор виявив зацікавлення такими поняттями, як ідея глибинних вимірів буття, віддзеркалення душевної кризи, психічного стану людини, драматизму безвихідного становища її життя. Художнім тлом більшості творів письменника є місто, яке виступає дійовою особою.

В оповіданні «Зустріч» місто варто розглядати як повноцінний художній образ, що має свою «плоть», свої невід'ємні риси: *«День горів полум'ям. Горіло небо синє, чорні мури й топилось сонце. На листках були червоні, жовті краї, а по хідниках ішли тіні довгі, повільні й ховалися під кам'яниці. Від рогачки, де була сіра й тужна дорога, надпливав і вертався липень. Трамвайні дроти і ліхтарні пружилися високо й нагиналися до голів прохожих. На обличчях припадав порох, а на базарі топилася барви. На липких дошках і на мокрому папері підривалися й тихо дзижчали мухи. На устах сохла слина й тріскав білий надшкірок. По дахах дзвонив заблуканий пісок і куски відірваного тиньку»* [1, с. 73]. Усі деталі, що разом складають образ Міста, також оживляють і підсилюють його.

Тут зустрічаємо поширене в українській літературі протиставлення «місто – село». Освальд Шпенглер, розглядаючи питання впливу міського способу життя на селян, стверджує, що «демократія – це політична форма, коли від селянина вимагають світогляду городянина. Те, що місто нашаровує на сутність людини відбиток різного глибинного ступеня, можна відтворити у вигляді піраміди, в підвалинах якої опиняться селянського типу люди» [6, с. 99]. Головний герой Силько

Пиха, потрапивши в тенета міста, згадує рідне село: *«Щораз дивився на ноги прохожих і думав про сіру, тужну дорогу й про малі хати. Думав: що там було інше сонце, інше листя й небо. Що не було високих іржавих дахів, не було розпеченого хідника й розтопленого пороху»* [1, с. 73]. Силько сумує за селом, адже в місті для нього *«дні – це один довгий, однотонний, безперервний день»* [1, с. 73].

Місто в художній самосвідомості людства найчастіше протиставлялося селу за зразком бінарної опозиції «столиця / провінція», «сакральний / профанний». Якщо селянин, працюючи на землі, утворював єдність із природою, то життя в місті залишалося сферою загадковою, таємничою, площиною міфічного існування. Місто втілює політичні, соціальні й культурні кордони держави, провінція ж утримує метафізичні межі людського буття. Село – це місце народження, творення, а місто нерідко перетворює життя на смерть, поглинаючи душі і ламаючи долі .

Місто ще повністю не поглинуло Силька, який ніяк не міг забути про своє минуле, про своє село. У цих його спогадах ми спостерігаємо любов до села, яке приносило більше радості як місто. У цьому є певна маргінальність Силька, яка полягає у його відчутті проміжного свого становища між минулим і майбутнім. Не маючи сили остаточно звільнитися від минулого, він ніяк не може примирити спогад із реальністю. Місто не дало Сильку найголовнішого – душевної гармонії, спокою і задоволення.

Протягом усього твору знову і знову постає непривабливий образ Міста: *«Перед ним, довкруги нього, плоско лежало сонце й ледве помітно застигло. На камінні було жовте, а на порожніх, липких столах червоне, й повільно протікало на нерівно положені, притоптані тіні. На вулиці, що німо пливла поміж хідниками, підносився сірий, важкий, як олово порох. На дахах червоними тінями мінилася іржа»* [1, с. 74]. Автор акцентує увагу на нівелювання людської індивідуальності, деморалізуючий вплив міста, в якому люди губляться, стають тінями.

Оповідання завершується тим, що Силька б'є незнайомиць зі словами: *«– Білолаха! Але я тобі щось пораджу. Винесися назад. Тобі там буде ліпше, а тут може статися щось злого. Тут є, так би сказати, моє місце»* [1, с. 74]. Місто за допомогою цього незнайомця ніби прагне повернути хлопця у звичне для нього середовище. Однак письменник не вдається до широкого узагальнення, тим більше уникає будь-якого моралізування. Його як справжнього модерніста не цікавить характер героя в розвитку. Він ловить мить, де розкриваються непрості «стосунки» людини та міста. Богдан Нижаківський в образі Силька Пихи показав нам маргінальний тип людини, що опинилася на межі села й міста, ніби провисла між своїм первісним, природним середовищем, яке не в змозі відкинути й перекреслити, і новою, не в усьому зрозумілою і прийнятливою культурою міського життя.

Оповідання Б. Нижаківського «Перший день» показує жорстокість вулиці, міського середовища, де без роздумів і з усмішкою можуть вбити людину. Як завжди у творах Нижаківського, ми зустрічаємо опис міста, але вкожному творі він різний. У цьому оповіданні місто показане як місце небезпеки, ненависті, адже невідомо, що чекає на людей за муром. Так, головний герой Юр, ні про що не підозрюючи, *«Стояв на розі вулиці й обличчям приліг до ринви. Дивився на небо, на великі порозбивані вікна й слухав. Було тихо. Перед хвилиною за сусідньою кам'яницею тарахкотів скоростріл і втих. Юр здіймив зголови кашкет, виглянув з-за ринви й вдарив головою об мур. З вікна, яке дивилося на нього малим кутиком розбитої шиби, хтось вистрелив. Ринва голосно зойкнула – а він прилякнув на обидва коліна»* [1, с. 81].

В оповіданні присутній образ матері, яка завжди співпереживає разом із дітьми, турбується про них. Нижаківський веде паралель між образом матері та образом св. Варвари. Великомучениця у творі перетворюється у носія «абсолютно-сакрального».

Цей твір дещо різниться від інших, зокрема тим, що зазвичай герої сам на сам залишаються зі своїми проблемами, болем у місті. Тут ми бачимо, що мати є підтримкою, другом і радником, яка заспокоїть. Тобто цей герой не є самотнім у місті. Добро і зло фігурує у творі. Добром виступає Юр та його мати, а злом – вбивці Місько й Великий Гжесь, які з усмішкою можуть застрелити. Протистояння добра і зла є однією з найпоширеніших тем в урбаністичній літературі. Ця тема ще більше підсилює напруження у творі.

О. Капленко, досліджуючи феномен міста в літературі, відзначає, що йдеться про «сприйняття його як певного універсуму. Міський простір у такий спосіб набуває здатності трансформуватися, скажімо, в Місто-Рай чи Місто-Пекло» [2, с. 82]. У цьому творі місто постає як пекло, в якому почуваєш себе незахищеним

У циклі оповідань «Вулиця» Богдан Нижанківський творить континуальний текст вулиці й власне цим показує іманентно-виражальну потужність Львова як топосу. Новели та оповідання збірки «Вулиця» засвідчили оновлення тематичних горизонтів західноукраїнської прози, а також ті «формотворчі» зміни, що виразно вказували на пульсування в її стилізовому полі нових ритмів – властивого для сюрреалізму, інтуїтивізму та дисформації художнього образу.

Список використаної літератури

1. Дванадцятка: Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ століття: Антологія урбаністичної прози / упор. В. Габор. – Львів : ЛА «Піраміда», 2006. – 344 с.
2. Капленко О. Урбаністичні уявлення В. Підмогильного у світлі шпенглерівської концепції / О. Капленко // Слово і час. – 2002. – № 8. – С. 79–83.
3. Лужницький Г. Спроба характеристики творчості Зенона Тарнавського / Г. Лужницький // Терем : проблеми української культури. – Детройт : Інститут української культури, 1982. – № 8. – С. 13.
4. Рубчак Б. Вирішальні зустрічі (Про оповідання Богдана Нижаківського) / Б. Рубчак // Нижаківський Б. Вирішальні зустрічі: оповідання. – К. : Світовид, 1995. – С. 260–279.
5. Тарнавський О. Бабай – поет оригінальний і модерний: від Нижаківського до Бабая / О. Тарнавський // Терем : проблеми української культури. – Детройт : Інститут української культури, 1971. – № 4. – С. 5–19.
6. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: Гештальт и действительность / О. Шпенглер. – М. : Эксмо, 2006. – 800 с.

Приймак И. В. Топос города в произведениях Богдана Нижакковского («Двенадцатка»).

Аннотация

В статье исследуются урбанистические мотивы в новеллистике члена литературной группы «Двенадцатка» Б. Нижакковского. Творчество писателя рассматривается в контексте западноукраинской литературы межвоенного периода.

Ключевые слова: урбанистическая литература, новеллистика, «Двенадцатка».

Prijmak I. V. Topos of a city in the works by Bohdan Nyzhakivs'kyi (the «Dvanadtsyatka»).

Summary

The article deals with urban motives in short stories by B. Nyzhakivs'kyi. The literary life in L'viv of inter-war period was quite active; significant literature circles were formed here, existed a great deal of art associations among which a prominent spot belongs to the «Dvanadtsyatka». B. Nyzhakivs'kyi was one of the most prominent activists of this association. His works became the object of investigation among literary critics, namely from the diaspora.

The creative work by B. Nyzhakivs'kyi proves further broadening of thematic horizons of West-Ukrainian prose and renovation of range of genres. The collective volume of prose «batyars'ki» stories and tales «Vulytsya (The Street)», published in 1936 in L'viv, brought fame the author. Starting with the first story «Sobacha Sprava (The Dog's Business)» from the collective volume «Vulytsya (The Street)», we observe psychologism and author's attention to the inner world of the character. Most part of B. Nyzhakivs'kyi's creative works belongs to the urban literature. In the story «Zustrich (The Meeting)», a city should be considered as a full-value artistic image that has its «flesh» and specific features. Here, we observe a contradiction of «city-village» peculiar to Ukrainian literature. In artistic self-consciousness of humanity, a city is often opposed to a village by the example of a binary opposition of «the capital / province», «sacral / profane». In his story «Pershyi Den' (The First Day)», B. Nyzhakivs'kyi shows cruelty of the street and urban environment. In the series of stories «Vulytsya (The Street)», B. Nyzhakivs'kyi creates a continual text of the street and, therefore, shows immanent-expressive power of L'viv as a topos. The works of the author are analyzed in light of West-Ukrainian literature of inter-war period.

Key words: urban literature, tale-writing, «Dvanadtsyatka».